

Policy Briefing

گزارش خاورمیانه شماره 43
10 دسامبر 2014 - مذاکرات هسته ای ایران - مه محو می شود (ترجمه از انگلیسی)

مذاکرات هسته ای ایران: مه محو می شود

I. چکیده

عدم موفقیت ایران و گروه 1+5 (پنج عضو دائم شورای امنیت سازمان ملل بعلاوه آلمان) در رسیدن به یک توافق جامع اتمی تا قبل از پایان مهلت 24 نوامبر، چندان غیر منتظره نبود. روند مذاکرات برای چند ماه به علت دو مساله اساسی به بن بست کشیده شده بود: حجم و میزان برنامه غنی سازی ایران و نحوه از میان برداشتن تحریم ها. وقتی در لحظه آخر هیچ یک از طرفین انعطاف لازم را نشان ندادند، بر سر تمدید هفت ماهه مذاکرات، به منظور رسیدن به یک توافق سیاسی تا اول ماه مارس 2015 و همچنین یک توافق جامع با تمام جزئیات اجرایی، تا اول ماه جولای 2015 موافقت نمودند. اگر طرفین موضع انعطاف پذیرتری اتخاذ نمایند، هنوز هم امکان رسیدن به توافقی فراگیر وجود دارد. همانطور که گروه بحران قبلا اعلام کرده بود و اینجا نیز تکرار میکند، طرفین میتوانند بدون نقض اصول و عبور از منافع اساسی خود به این توافق جامع دست پیدا کنند.

اگرچه بسیاری از منتقدان، تمدید مذاکرات را حمل بر بی ثمری این روند نموده اند، اما طرفین در وین پیشرفت چشمگیری داشته و در دوازده ماه اخیر از حجم بسیاری از اختلاف های خود کاسته اند. در چند ماه اخیر به دلیل چارچوب پیچیده مذاکرات چندجانبه و تصمیم نادرست برای پرداختن همزمان به مسائل فنی و سیاسی، سرعت مذاکرات بشدت کاهش یافت؛ اما با نزدیک شدن به مهلت پایانی، مذاکره کنندگان برخی از این کاستی ها را اصلاح کردند و با جدیت بیشتر و روحیه تعاملی بالاتر به گفتگوها ادامه دادند. با آنکه فرصت برای رسیدن به یک توافق از دست رفت، طرفین الزامات اساسی سیاسی خود را واضح تر از هر زمان دیگری بیان نمودند. بنابراین، مذاکره کنندگان در نهایت درک بسیار بهتری از مواضع و محدودیتهای یکدیگر پیدا کردند.

در حالی که رسیدن به موفقیت نهایی قابل تضمین نیست، اندکی بیش از دوازده ماه مذاکرات نتایج ملموس تری از سالهای مخاصمه داشته: گروه 1+5 توانسته تقریبا میزان بازرسی ها و زمان آستانه گریز هسته ای ایران (یعنی مدت زمان لازم برای غنی سازی اورانیوم لازم برای ساخت یک بمب اتمی) را دو برابر کند؛ از سوی مقابل ایران توانسته از میزان تحریم ها بکاهد و در اعاده وجهه خود از طریق اجرای کامل تعهدات توافق موقت پیشرفت های عمده ای کرده است.

با این وجود اختلاف ها به قوت خود باقی است و غلبه بر آنها با گذشت زمان و بلندتر شدن صدای منتقدان، دشوارتر خواهد شد. ایران دو خط قرمز دارد: اول، شناسایی حقیقش برای غنی سازی در سطح صنعتی؛ دوم، اینکه اعطای هر امتیاز غیرقابل برگشت از سوی ایران، همراه با اقدامات متناسب غیرقابل بازگشت در خصوص تحریم ها، بمعنی لغو تحریم ها و نه تعلیق، باشد. خطوط قرمز 1+5، تاکید بر غیرقابل قبول بودن آستانه گریز کمتر از یک سال برای ایران و همچنین، از آنجا که کشور های 1+5، تحریم را قدرتمندترین اهرم فشار خود میدانند، باقی گذاشتن ساختار تحریم ها - حتی در صورت تعلیق آنها - در طول توافق جامع است.

هر چقدر هم که رسیدن به توافق مذکور مشکل باشد، درک درست موانع موجود در راه توافق بسیار ارزشمند است. اما همانطور که دست کم گرفتن پیشرفت های مذاکرات نادرست است، مبالغه در خصوص بخت موفقیت آنها هم خطا است. ولی علیرغم تمام موانع، راه مناسبی برای رسیدن به توافق وجود دارد. این توافق مستلزم آن است که ایران برنامه خود برای غنی سازی در سطح صنعتی را به تعویق بیندازد و در همین حال 1+5 به حمایت از رشد کنترل شده برنامه ایران بپردازد و بطور کاملا واضح، زمان بندی حذف تحریم ها را مشخص کند.

اکنون که مه و ابهام ها به کنار رفته اند، طرفین باید به سرعت رو به جلو حرکت کنند. فضای مثبت ایجاد شده به سرعت ناپدید خواهد شد و همراه آن شانس رسیدن به راه حلی مسالمت آمیز برای حل این بحران هم از میان خواهد رفت.

II. خطوط قرمز: روشن تر اما متعارض

با اینکه هیچ یک از طرفین تا اندکی پیش از پایان مهلت در نوامبر، صحبتی در خصوص تمدید نکرده بودند، اما از اجتناب ناپذیر بودن آن آگاهی داشتند.¹ طرفین در طول دوازده ماه مذاکره² و خصوصاً در چند روز پیش از پایان مهلت³ به پیشرفت هایی دست یافتند. اما با این حال دوازده ماه برای حل بحرانی که بیش از دوازده سال پیش آغاز شده کافی نبود. پیشینه تاریخی هم نشان می دهد که اغلب مذاکرات کنترل تسلیحات به بیش از یکسال زمان برای حصول نتیجه نیاز دارند.⁴ بعلاوه، در این مورد کاستی های روند مذاکرات و تصمیمات تاکتیکی غیر هوشمندانه و همچنین سوتفاهم های بنیادین، گفتگو ها را کند کرد.⁵

بعلاوه در این دور تمرکز شکلی و ماهوی طرفین متمایز با برنامه اقدام مشترک نوامبر 2013 بود و در نتیجه تلاش ها بی حاصل باقی ماندند. بی شک این بحران، بیش از هر امر دیگری، ناشی از رقابت منطقه ای و عدم اعتماد بین ایران و ایالات متحده است. از همین رو این دو طرف اصلی نزاع در مذاکرات برنامه اقدام مشترک سال پیش مستقیماً در یک کانال محرمانه به مذاکره پرداختند.⁶ اما مذاکرات بر سر توافق جامع، بر خلاف مذاکرات توافق موقت، عمدتاً

¹ مدت زمان نسبتاً طولانی هفت ماهه، طراحی شده است تا از هزینه سیاسی برای تمدیدهای کوتاه مدت اجتناب شود. این زمان دربرگیرنده وقفه یک ماهه ای در ماه می 2015 است که در آن کارشناسان طرفین در کنفرانس بازمبانی معاهده منع اشاعه تسلیحات هسته ای شرکت می کنند. مصاحبه گروه بحران، یک مقام ایرانی، 24 نوامبر 2014. تعلیق تحریم هایی که ایران بر اساس توافق موقت ژنو بدست آورده بود در طول دوره تمدید نیز ادامه پیدا خواهد کرد و همچنین آزاد سازی ماهانه 700 میلیون دلار از دارایی های بلوکه شده ایران هم در این مدت 7 ماه ادامه خواهد داشت. *The New York Times*, "U.S. and allies extend Iran nuclear talks by 7 months", 24 November 2014. در عوض ایران 35 کیلوگرم از تقریباً 75 کیلوگرم باقیمانده از اکسید اورانیوم 20 درصد غنی شده خود را به سوخت راکتور تبدیل خواهد کرد، بازرسی ها از مراکز ساخت سانتریفیوژ خود را دو برابر خواهد نمود؛ تحقیق و توسعه در خصوص سانتریفیوژ های پیشرفته خود را از طریق خودداری از راه اندازی نیمه صنعتی دستگاههای IR-2M، سوخت رسانی یا آزمایش دستگاه های IR-5 و IR-6، و نصب دستگاه های IR-8 در سایت نطنز، محدود خواهد نمود؛ و از هرگونه غنی سازی دیگر، از جمله غنی سازی لیزری، اجتناب خواهد کرد. مصاحبه گروه بحران، یک مقام آمریکایی، 26 نوامبر 2014.

² "Joint Statement by Catherine Ashton and Iranian Foreign Minister Mohammad Javad Zarif following the talks in Vienna", European Union External Action Service, 24 November 2014.

طرفین بر سر مسائلی چون غنی سازی کمتر از 5 درصد، کاهش میزان ذخایر غنی شده ایران، عدم بازفرآوری پسماند برای استخراج پلوتونیوم، تبدیل راکتور آب سنگین اراک به یک راکتور با قابلیت تولید پلوتونیوم کمتر، تبدیل تاسیسات زیرزمینی غنی سازی در فردو به یک سایت تحقیق و توسعه و اقدامات نظارتی و شفاف سازی به توافق بسیار نزدیک شده اند. مصاحبه های گروه بحران، مقامات اروپایی، ایرانی و آمریکایی، نیویورک، وین، سپتامبر-نوامبر 2014.

³ وزیر امور خارجه آمریکا، جان کری، در روزهای آخر گفت "در خصوص برخی مسائل سخت، پیشرفتهایی صورت گرفته است که باعث شده است تا طرفین شیوه حل برخی مسائل که غیر قابل حل انگاشته می شدند، را ببینند". وی همچنین به تمجید از همتای ایرانی خود، محمد جواد ظریف، پرداخت: "وزیر امور خارجه ایران هوشمندانه تلاش می کند. وی با حسن نیت و جدیت برای دستیابی به راه حل وارد مذاکرات شده است و این ویژگی است که برای حل چنین مساله سختی لازم است." در تهران، رییس جمهور روحانی گفت: "مواضع طرفین به یکدیگر نزدیکتر و بسیاری از اختلافات برطرف شده است... همه به دنبال حل این مساله هستند... دیر یا زود به یک توافق نهایی میرسیم." *The Wall Street Journal*, "Iran, world powers fail to reach nuclear agreement by deadline", 24 November 2014.

⁴ مذاکرات استراتژیک محدودیت تسلیحاتی بین ایالات متحده و شوروی دو سال و نیم (SALT I) و شش سال و نیم (SALT II) به طول انجامید. معاهده استراتژیک کاهش تسلیحات (استارت 1) بین آمریکا و روسیه پس از 9 سال مذاکره منعقد شد.

⁵ ایران در بخشی از مذاکرات خواستار حذف تمامی تحریم های شورای امنیت سازمان ملل شد، اما اندکی بعد فهمید که از دید 1+5، نزدیک به یک سوم تحریم های اعمال شده توسط قطعنامه های شورای امنیت مربوط به اشاعه تسلیحات است و بنابراین به قوت خود باقی خواهند ماند. مصاحبه گروه بحران، مقام ارشد ایرانی، وین، 19 نوامبر 2014.

نگاه کنید به قطعنامه های: 1696, 31 July 2006; 1737, 27 December 2006; 1747, 24 March 2007; 1803, 3 March 2008; 1835, 27 September 2008; and 1929, 9 June 2010. بر همین اساس، در حالی که مقامات آمریکایی اعتقاد دارند که پیشنهاد ارائه شده از سوی آنها به همتایان ایرانی شان در اواسط نوامبر در مسقط، منعطف ترین راه حل آنان برای برطرف نمودن بقیه اختلافات بوده، ایرانیان آنرا به سخت تر شدن موضع طرف آمریکایی تعبیر کردند. مصاحبه های گروه بحران، مقامات آمریکایی و ایرانی، وین، 18-25 نوامبر 2014.

⁶ یک مقام بلند پایه ایرانی گفت: "دلیل اینکه ما در ژنو پیشرفت داشتیم آن بود که قبلاً مشق خود را در مسقط انجام داده بودیم. بعد از اینکه ثمره آن دیدارهای دو جانبه را به میز مذاکرات چندجانبه آوردیم، در ابتدا با مخالفت هایی روبه رو شد اما نهایتاً همه موافقت

در چارچوب چندجانبه پیگیری شد که در بر دارنده تعداد زیادی از بازیگران با منافع گوناگون بود.⁷ بعلاوه در ژنو بعد از سه ماه مذاکره طرفین ابتدا به یک توافق سیاسی دست یافتند؛ و سپس وارد جنبه های فنی شدند که دو ماه دیگر زمان برد تا جزئیات اجرایی را نهایی کردند.⁸ اما در مذاکرات جامع، تا آخرین دور مذاکرات تلاش شد تا به مسائل سیاسی و موارد فنی همزمان پرداخته شود که این امر موجب کاهش تمرکز و طولانی شدن روند مذاکره گردید.⁹ علاوه بر کاهش تمرکز، شیوه مذاکره ای که طرفین اتخاذ کرده بودند بر پیچیدگی اوضاع افزود. این واقعیت که طرفین با مواضع حداکثری وارد شدند که در برخی موارد با کف خواسته های آنها مخلوط شده بود، موجب شد تا طرف مقابل در خصوص آنکه در چه مسائلی قابلیت انعطاف وجود دارد یا نه دچار سردرگمی شود.¹⁰

طی دور آخر مذاکرات در وین (18-24 نوامبر)، طرفین رویه خود را، از طریق دیدارهای دو جانبه بین مقامات عالی رتبه آمریکایی و ایرانی و تمرکز بر توافق سیاسی پیش از نهایی کردن جزئیات فنی، اصلاح نمودند. وزیران امور خارجه ایران و آمریکا گفتگوهای دو جانبه مفیدی را بدون حضور مسئول هماهنگی اتحادیه اروپا برگزار نمودند.¹¹ از همه مهمتر اینکه، در پایان دور آخر مذاکرات، طرفین درک بهتری از مواضع واقعی یکدیگر بدست آوردند.¹²

در مرکز اختلافات باقیمانده دو خط قرمز نامتجانس وجود دارد. اولین خط قرمز، مربوط به میزان و گستره غنی سازی اورانیوم ایران است. خط قرمز تهران شناسایی حق خود برای غنی سازی در سطح صنعتی است،¹³ به منظور سوخت رسانی به نیروگاه بوشهر پس از سال 2021، زمانی که توافق با روسیه برای تامین سوخت راکتور منقضی می شود.¹⁴ گروه 1+5 علاوه بر اکره کلی از شناخت چنین حقی، مبادا که این امر موجب اشاعه فن آوری غنی سازی که

نمودند. مصاحبه گروه بحران، وین، 25 نوامبر 2014. مقامات آمریکایی هم موافق بودند. مصاحبه های گروه بحران، وین، 18-25 نوامبر 2014. "Burns led secret US back channel to Iran", *Al-Monitor*, 24 November 2013.

⁷ یک مقام ایرانی گفت: "مذاکره همزمان با شش کشور دشوار است". مصاحبه گروه بحران، وین، 24 نوامبر 2014. یک مقام آمریکایی با دیدگاهی مشابه گفت: "گاهی اوقات فکر می کنم که ایرانی ها نمی دانند که با چه کسی مذاکره می کنند. اگر آنها می خواهند که امتیازی بدهند باید طرف خود را بشناسند". مصاحبه گروه بحران، واشنگتن، 24 نوامبر 2014.

⁸ "Summary of Technical Understandings Related to the Implementation of the Joint Plan of Action on the Islamic Republic of Iran's Nuclear Program", 16 January 2014. نگاه کنید به: Crisis Group Middle East Report N°152, *Iran and the P5+1: Solving the Nuclear Rubik's Cube*, 9 May 2014.

⁹ مصاحبه های گروه بحران، مقامات ایرانی، اروپایی و آمریکایی، نیویورک، وین، 18-25 نوامبر 2014. یک مقام اروپایی متذکر شد: "مذاکره در خصوص اجرای برنامه اقدام مشترک آسان نبود، زیرا همیشه مشکلات از مسائل جزئی ناشی می گردند، اما مذاکره در خصوص همه مسائل به طور همزمان حتی از آن هم سخت تر است". مصاحبه گروه بحران، وین، 19 نوامبر 2014.

¹⁰ مصاحبه های گروه بحران، مقامات ایرانی و آمریکایی، وین، 18-25 نوامبر 2014. یک مقام آمریکایی گفت: "در حالی که پیشنهاد ابتدایی ما مبتنی بر SWU 500، کف پیشنهاد ما بود، این امر که ما نمی توانیم تحریم های یکجانبه را لغو کنیم سقف پیشنهاد ما بود. در نظر ما، تقاضای آنان برای برداشتن تحریم ها به همان اندازه حداکثری و غیرواقع بینانه بود (همانند درخواست SWU 500 از سوی ما)، که اصرار آنها بر مدت زمان بسیار کوتاه توافقنامه جامع. مصاحبه گروه بحران، وین، 19 نوامبر 2014. یک مقام ایرانی متذکر شد: "ما چهار ماه اصرار کردیم که درخواست ما برای SWU 190000 ظرفیت در آینده نزدیک، غلو نیست. نهایتاً برای اینکه 1+5 حرف ما را باور کند، رهبر ایران مجبور شد در سخنرانی عمومی به این موضوع اشاره کند". مصاحبه گروه بحران، وین، 25 نوامبر 2014.

"Supreme Leader's speech in meeting with government officials", *Khamenei.ir*, 7 July 2014

¹¹ "A nuclear deal for U.S. and Iran slips away again", *The New York Times*, 24 November 2014.

¹² هر دو طرف اعلام نمودند بعد از گذراندن ساعات طولانی در کنار یکدیگر، احساس راحتی بیشتری می کنند و با یکدیگر بطور موثرتری تعامل می کنند. مصاحبه های گروه بحران، مقامات ایرانی، اروپایی و آمریکایی، نیویورک، وین، 18-25 نوامبر 2014.

¹³ "ما سالها تحریم و انزوا را تحمل نکردیم که در انتها به یک برنامه غنی سازی نمادین اکتفا کنیم. 1+5 باید درک کند که هر توافقی در خصوص غنی سازی باید به عنوان یک نتیجه برد-برد قابل ارائه به مردم ما باشد". مصاحبه گروه بحران، مقام ارشد ایرانی، وین، 24 نوامبر 2014.

¹⁴ در 12 نوامبر روسیه قبول کرد که 8 راکتور اتمی در ایران بسازد. تمام راکتورهای جدید توسط سازنده در تمام مدت حیاتشان سوخت رسانی خواهند شد، با این وجود روسیه قبول کرد که تاسیساتی محلی برای تولید میله های سوخت با پوشش زیرکونیم در ایران بسازد. "Russia reaches deal with Iran to construct nuclear plants", *The New York Times*, 12 November 2014.

نگاه ایران و غرب نسبت به توافق با روسیه بسیار متفاوت است. یک مقام اروپایی گفت که "این توافق موجب از بین رفتن علت وجودی برنامه غنی سازی ایران می شود؛ برنامه ای که توجیح آن نیاز به توانایی داخلی بعلت عدم اطمینان به روسیه به عنوان تامین کننده مطمئن سوخت است". یک مقام ایرانی گفت "شرط در خصوص سرمایه گذاری برای تولید مشترک سوخت بر نیاز عملی ایران به سوخت رسانی به نیروگاه بوشهر صحه گذاشت، چراکه ایران این امکان انجام این کار را در همکاری با روسیه خواهد یافت". مصاحبه های گروه بحران، مقامات اروپایی و ایرانی، وین، 18-25 نوامبر 2014.

گروه بحران قبلاً پیشنهاد داده بود که روسیه بطور همزمان می تواند هم نگرانی های ایران در خصوص تامین سوخت را کاهش دهد و هم نیاز عملی ایران به غنی سازی در سطح صنعتی را از طریق فراهم کردن ذخیره چندین ساله سوخت برای تهران، به تعویق بیندازد.

Crisis Group report, *Solving the Nuclear Rubik's Cube*, op. cit.

دارای کاربرد دوگانه است،¹⁵ نیازهای عملی ایران را حداقلی می داند. از همین رو به این تقاضای ایران با چشم تردید نگاه میکند.¹⁶ از سوی مقابل، خط قرمز 1+5 محدود نمودن برنامه غنی سازی ایران برای مدتی - به قدر کافی طولانی است - (که بر اساس گفته یک مقام آمریکایی، این مدت یک عدد دو رقمی تخمین زده شده است¹⁷) که موجب شود آستانه گریز ایران به یک سال افزایش پیدا کند.¹⁸

ایران آستانه گریز را به عنوان مفهومی ساختگی رد میکند و این محدودیت های 1+5 را دستاویزی برای تعطیل کردن برنامه غنی سازی خود می بیند.¹⁹ به نظر می آید که مذاکره کنندگان ایرانی حاضر به قبول بده و بستن های خلاقانه ای که موجب طولانی شدن آستانه گریز شود هستند اما اصرار دارند که همچنان که اعتماد در طول زمان افزایش می یابد، برنامه غنی سازی ایران بدون توجه به آستانه گریز توسعه پیدا کند.²⁰ اما 1+5 با وجود آنکه حاضر به پذیرش نوعی رشد در برنامه غنی سازی ایران است، به زبان یک مقام آمریکایی، آنچه غرب در خصوص میزان توسعه و بازه زمانی آن در نظر دارد، چند سال نوری با نظر ایرانیان فاصله دارد.²¹

دومین خط قرمز، مربوط به رفع تحریم ها است. در حالی که به نظر میرسد که ایران حاضر به قبول تعلیق برخی تحریم ها در مراحل اولیه توافق است، انتظار دارد هر امتیاز بازگشت ناپذیری که می دهد متقابلاً با اقدامات متناسب، یعنی برداشتن تحریم ها و نه تنها تعلیق نمودن آنها، پاسخ داده شود.²² تهران همچنین اعتقاد دارد که صرف تعلیق

¹⁵ ایالات متحده تعدادی موافقتنامه های دو جانبه دارد که در آنها به کشورهایی که از غنی سازی اورانیوم و بازفرآوری سوخت مصرف شده خودداری می کنند، کمک می کند. این نگرانی وجود دارد که شناسایی رسمی حق ایران برای غنی سازی منجر به تضعیف تلاش آمریکا برای توقف این امر در سایر کشورها شود.

Kingston Reif, "A necessary evil", *Bulletin of the Atomic Scientists*, 22 January 2014.

یک مقام سابق عربستان سعودی اخیراً گفته است: "من فکر می کنم که ما باید بر داشتن حق مساوی برای همه تأکید کنیم. این بخشی از NPT است". *Daily Beast* (online), 14 February 2014.

¹⁶ مصاحبه های گروه بحران، مقامات اتحادیه اروپا، بروکسل، 27 اکتبر 2014. یک مقام آمریکایی گفت: "بر اساس برنامه اقدام مشترک، ایران در پایان توافقنامه حق خود را مانند هر عضو دیگر NPT به اجرا خواهد گذاشت. این نگرانی وجود دارد که این مفهوم مبهم همانند اسب تروا برای مخفی نمودن هدف اصلی است که توسعه سریع برنامه غنی سازی آنان در کوتاه مدت است". مصاحبه گروه بحران، وین، 24 نوامبر 2014. گروه بحران در ماه می هشدار داده بود که "مذاکره کنندگان با تلاش برای تعریف نیازهای عملی ایران، به نتیجه ملموسی دست نخواهند یافت".

Crisis Group Report, *Solving the Nuclear Rubik's Cube*, op. cit.

¹⁷ "Background Briefing on P5+1 Negotiations", U.S. State Department, 12 July 2014.

¹⁸ مصاحبه های گروه بحران، مقامات آمریکایی و اروپایی، وین، فوریه-نوامبر 2014. گروه بحران در خصوص تلاش برای ترسیم یک برنامه غنی سازی قابل قبول بر اساس مفهوم تنوریک و غیر دقیق آستانه گریز هشدار داده بود. Crisis Group Report, *Solving the Nuclear Rubik's Cube*, op. cit. برای دیدن سایر تحلیل هایی که ساختار آستانه گریز را به چالش میکشند، ریک:

James Acton, "Who cares about an Iranian nuclear breakout? Beware of an atomic 'sneak-out'", *National Interest*, 4 November 2014; "A misconception that could scuttle nuclear talks with Iran", Reuters, 24 November 2014.

¹⁹ یک مقام ایرانی پرسید "چرا باید ایران پس از آنکه خود را تحت نظارت های شدید و بی سابقه قرار داد برای رسیدن به آستانه گریز تلاش کند؟ مصاحبه گروه بحران، وین، 19 نوامبر 2014. یک مقام ارشد دیگر ایران گفته است: "آمریکا دو گزینه دارد، یا اصرار بر طولانی نمودن آستانه گریز بر اساس قولی که کاخ سفید به اسرائیل داده است، یا نزدیکتر نمودن آستانه گریز با به شکست کشاندن مذاکرات. به جای تمرکز بر چنین ضابطه تصنعی ای، آنها باید اطمینان حاصل کنند که منفعت باقی ماندن در مذاکرات برای ایران بر هزینه بیرون رفتن از آن میچربد. راه حل آن است که برنامه غنی سازی ایران را به یک هدف غیر نظامی پیوند دهند که با حداکثر شفافیت فعالیت کند". مصاحبه گروه بحران، وین، 19 نوامبر 2014. با بدبینی بسیار نسبت به ایران، مقامات اسرائیلی باور دارند که تهران تمام تلاش خود را برای احاله تدریجی آستانه گریز یک ساله انجام خواهد داد و بعلاوه فعالیت های پنهانی در تاسیسات مخفی نیز به همان اندازه آستانه گریز خطرناک هستند. مصاحبه گروه بحران، بیت المقدس، 30 نوامبر 2014.

²⁰ مصاحبه های گروه بحران، مقامات ایرانی، تهران، وین، جولای-نوامبر 2014. چنین بده و بستنی برای طولانی کردن آستانه گریز ایران، که در ماه می توسط گروه بحران نیز پیشنهاد داده شده بود، اجازه فعالیت تعداد بیشتر از سانتریفیوژ را، در مقابل انتقال 7 یا 8 تن از اورانیوم غنی شده 5 درصد به روسیه، به ایران می دهد. "Resolving key nuclear issue turns on Iran-Russia Deal", Inter Press Service, 28 October 2014.

²¹ مصاحبه های گروه بحران، مقام آمریکایی، وین، 18 نوامبر 2014; مقامات اتحادیه اروپا، بروکسل، 27 اکتبر 2014.

²² یک مقام ارشد ایرانی گفت: "ایران حاضر است تا در یک چارچوب زمانی کوتاه مدت با 1+5 همکاری کند و در مقابل اقدامات قابل بازگشت ما، آنها اقدامات قابل بازگشت و در مقابل اقدامات غیر قابل بازگشت ما، آنها اقدامات غیر قابل بازگشت انجام دهند. ما درک می کنیم که انجام اقدامات ما زمانبر است. برای مثال هنگامی که ما تصمیم به تغییر راکتور اراک بگیریم، مدتی طول می کشد تا ما اقدامات مقدماتی را کامل و تجهیزات جدید را تولید کنیم. در طول این مدت تعلیق تحریم ها قابل پذیرش است. اما هنگامی که ما calandaria (محفظه حاوی بخش های اصلی داخلی و سیستم سرد کننده) راکتور را جایگزین کنیم، بازگشت آن به حالت اولیه سه سال طول خواهد کشید. در برابر چنین اقدامی که به راحتی قابل بازگشت نیست ما انتظار داریم که برخی تحریم ها پایان یابند". مصاحبه گروه بحران، وین، 25 نوامبر 2014.

تحریم ها موجب احیای اقتصاد کشور نخواهد شد. زیرا سرمایه گذاران خارجی نسبت به بازگشت، در شرایطی که امکان تجدید تحریم ها وجود دارد، تردید خواهند داشت.²³

با این وجود 1+5 مایل به لغو تحریم ه نیست زیرا ماهیتاً برقراری و لغو تحریم ها دشوارتر از خاموش و روشن کردن سانتریفیوژها است.²⁴ گروه 1+5 ادعا میکند که هنگامی که تحریم های سازمان ملل برداشته شوند، در صورت تخلف ایران، برقراری مجدد آنها با توجه به تفرقه در میان اعضا شورای امنیت بسیار دشوار خواهد بود. احیای محدودیت های اتحادیه اروپا نیز ساده نخواهد بود، چراکه این محدودیت ها اعتبار خود را از قطعنامه های شورای امنیت می گیرند؛ در ضمن احیای آنها مستلزم اتفاق آراء هر 28 کشور عضو است و هر مخالفتی می تواند مانع برقراری مجدد آنها شود.²⁵ همچنین، همپوشانی تحریم های آمریکا، اتحادیه اروپا و سازمان ملل مساله را پیچیده تر می کند و چراکه حذف یک قسمت بدون سایر قسمت ها ممکن است تاثیر چندانی نداشته باشد. برای مثال، تعلیق محدودیت ها در خصوص بیمه محموله های نفتی ایران مستلزم اصلاح قوانین هم در آمریکا و هم در اروپا است؛ حتی اگر این اتفاق نیز بیفتد، این تغییر در عمل تاثیر اندکی خواهد داشت زیرا، با فرض حذف موانع حمل و نقل، ایران همچنان نخواهد توانست به درآمد نفتی خود تا هنگامی که محدودیتهای مالی باقی هستند، دست پیدا کند. به همین شکل، لغو هر تحریمی از سوی اتحادیه اروپا مستلزم عمل موازی از سوی واشنگتن به منظور بی اثر نمودن تحریم های ثانویه و فرامرزی آمریکا است.²⁶

در خصوص ایالات متحده، مشکل اصلی در احیای تحریم ها نیست، بلکه در لغو آنها است. اختیار لغو تحریم ها در دست کنگره است که به شدت نسبت به ایران بدبین دارد و بنابراین بعید است که با درخواست رئیس جمهور آمریکا در خصوص لغو سریع تحریم ها موافقت نماید.²⁷ کنگره آینده، که اکثریت آن جمهوری خواهان هستند، هم با دادن امتیازهای زیاد به ایران در ابتدای توافق مخالف است و هم با رفع محدودیت های برنامه هسته ای ایران در پایان توافق.²⁸ با توجه به این موانع سیاسی، گروه 1+5 بر حفظ اهرم تحریم تا هنگامی که ایران به صورت قطعی تعهد خود به توافق هسته ای را اثبات نکرده و صلح آمیز بودن فعالیت های خود را از طریق حل مشکلات عمده خود با اژانس بین المللی انرژی اتمی نشان نداده، تاکید دارد.

مسئله چینی توافقی که در آن ایران تمام کارت های خود را در ابتدا کار بروی میز بگذارد در حالی که طرف مقابل تا انتها کارت های خود را حفظ می کند برای تهران قابل قبول نیست.²⁹ اما 1+5 ادعا می کند که تقاضا برای موازی

²³ یک مقام ایرانی متذکر شد: "تجربه توافق ژنو که در طول آن شرکت های اروپایی از بازگشت به ایران و سرمایه گذاری حتی در حوزه هایی که از تحریم ها معاف هستند خودداری نمودند، درس ارزشمندی برای ما بود. تا زمانی که ساختار تحریم ها باقی است، تاثیر بازدارندگی آن نیز برقرار است." مصاحبه گروه بحران، مقام ارشد ایرانی، تهران، 28 ژوئن 2014.

"In Iran, nuclear deal brings little economic relief", *The Los Angeles Times*, 7 April 2014.

²⁴ مصاحبه های گروه بحران، مقامات آمریکایی و اروپایی، نیویورک، 19-25 سپتامبر 2014. برای اطلاع بیشتر در مورد رژیم تحریم ها مراجعه کنید به، *The Making and Unmaking of Spider Web*, Crisis Group Middle East Report N°138, 25 February 2013.

²⁵ نتیجه گیری های شورای اتحادیه اروپا که نمایانگر توافق سیاسی بین اعضا در خصوص ایجاد یا احیای تحریم ها است، از نظر حقوقی الزام آور نیست، برخلاف تصمیمات شورا که به اتفاق آرا اتخاذ می شوند و الزام آور هستند. مقررات شورا که با اکثریت اتخاذ می شوند (هر چند که در عمل بیشتر به اتفاق آرا تصویب می شوند) مشخص کننده جزئیات اجرایی هستند و برای تمام اشخاص حقیقی و حقوقی در اتحادیه الزام آور هستند.

²⁶ Crisis Group report, *Spider Web*, op. cit.

²⁷ مصاحبه های گروه بحران، مقامات آمریکایی و اروپایی، لندن، نیویورک، وین، آوریل-نوامبر 2014. یک مقام آمریکایی گفت: "حقیقت آن است که احیای دو گونه (تحریم های اروپا و سازمان ملل) از سه گونه تحریم ها، اگر نگوییم غیر ممکن، بسیار دشوار است و گونه سوم (تحریم های آمریکا) قابل لغو در آینده نزدیک نیستند. نکته طنز نیز آن است که لغو تحریم های آمریکا از دو مورد دیگر سخت تر و ایجاد مجدد آن از دو گونه دیگر آسانتر است." مصاحبه گروه بحران، وین، 24 نوامبر 2014.

²⁸ 43 سناتور جمهوری خواه در نامه ای به رئیس جمهور اواما اعلام کردند: "ما با نگرانی ناظر هستیم در حالی که دولت شما راه حل های خلاقانه ای را پیشنهاد داده است که الزامات قطعنامه های شورای امنیت سازمان ملل را نادیده می گیرند و از شرایطی که کنگره در مقابل درخواستهای غیر معقول ایران مطرح کرده نیز فاصله گرفته است." "Republicans warn Obama not to 'circumvent'", *Buzz Feed (online)*, 20 November 2014.

²⁹ توافقی را که مشکل دار بیابد، از بین برد. "Will Congress kill an Iran nuclear deal?", CNN, 12 November 2014. همانطور که یک مقام ایرانی خاطر نشان کرد: "غرب انتظار دارد تا ایران تمام کارتهای خود را رو میز بگذارد در حالی که آنها می خواهند تا انتها کارتهای خود را حفظ کنند. قبول چنین توافقی، با توجه به میزان بی اعتمادی متقابل، خلاف منطق است." مصاحبه گروه بحران، وین، 24 نوامبر 2014. یک تحلیلگر اصولگرا نوشت: "آمریکایی ها فهمیده اند که گزینه برچیدن فوری برنامه هسته ای ایران موجود نیست. بنابراین آنها استراتژی ای را انتخاب کرده اند که به تدریج تاسیسات هسته ای ایران را تعطیل کند و مخازن مواد غنی سازی شده ایران را تخلیه کند، در حالی که ساختار تحریم ها را حفظ کرده اند." مهدی محمدی، چرا تمدید دوباره توافق ژنو به نفع ایران نیست. وطن امروز، 3 آبان 1393.

بودن تعهدات بی اساس است؛ چراکه با توجه به دانش بومی شده هسته ای، ایران هرگز اهرم های خود را از دست نخواهد داد و میتواند به سرعت تاسیسات خود را مجدداً راه اندازی کند، همانطور که در سال 2005 پس از شکست مذاکرات این کار را انجام داد. اما این گروه معتقد است که چنین امری در خصوص تحریم ها صادق نیست چرا که با برداشتن یک آجر تمام دیوار فرو می ریزد.³⁰

این درک دقیق تر از موضع طرف مقابل، ایران و 1+5 را در موقعیت بهتری برای رسیدن به توافق قرار داده است. اما واضح تر شدن خط قرمز ها، یک شکاف دیگر را نیز نمایان کرده اند: شکافی مفهومی و مبنایی.

III. یک شکاف مفهومی

در مرکز اختلاف، یک تفاوت مفهومی در خصوص تفسیر مشخصات توافق نهایی بر اساس برنامه اقدام مشترک ژنو وجود دارد. در متن مذکور آمده است:

توافق جامع باید دربردارنده برنامه غنی سازی باشد که به طور مشترک تعیین شده و محدودیت های عملی و اقدامات شفاف سازانه را به منظور حصول اطمینان از ماهیت صلح آمیز برنامه دربرداشته باشد. این توافق جامع رویه ای متقابل و گام به گام را دربر خواهد داشت و حذف کلیه تحریم های شورای امنیت سازمان ملل و همچنین تحریم های چندجانبه و ملی مربوط به برنامه هسته ای ایران را ارائه خواهد نمود.³¹

ایران این متن را متضمن روند تدریجی مستمر و همراه با اقدامات موازی و متناسب در مقابل یکدیگر، می داند و انتظار دارد همچنان که خود به قبول و اجرای تعهداتش می پردازد، 1+5 نیز به اقدام متقابل، یعنی حذف و نه صرفاً تعلیق فزاینده تحریم ها بپردازد. با این وجود از نظر 1+5، با توجه به اینکه ایران تحت هر موافقتنامه احتمالی به فعالیتهای هسته ای خود پایان نمی دهد، و در برخی موارد فقط سرعت برخی اقدامات خود را کاهش می دهد و یا برخی دیگر را نهایتاً توسعه خواهد داد، نباید حذف تحریم ها را یک اقدام متقابل ببیند. یک مقام آمریکایی گفت: "اگر ایران پایان برنامه هسته ای در برابر پایان تحریم ها را می خواهد، ما کاملاً آماده هستیم. اما آنها برنامه هسته ای خود را برنخواهند چید و در نتیجه نباید انتظار حذف فوری تحریم ها را داشته باشند."³² بنابراین درک 1+5 از برنامه اقدام مشترک آن است که تحریم ها در دوره ای که برنامه ایران محدود شده است، تنها معلق میشوند و هنگامی که در پایان محدودیت ها از بین رفتند، تحریم ها حذف خواهند شد.³³ از دید گروه 1+5، این موضوع نمی تواند به گونه دیگری باشد، زیرا تحریم ها موثرترین اهرم آنها هستند.³⁴

در پس هر یک از این تفسیرها یک حس عدم اعتماد عمیق وجود دارد. رئیس جمهور حسن روحانی، خود این موضوع را به عنوان یک مذاکره کننده هسته ای بین سالهای 2003 و 2005 تجربه نموده است. توافقی که وی امضا کرد از سوی بسیاری یک توافق ناکارآمد تلقی شد چراکه تعلیق غنی سازی از سوی ایران نه موجب شناسایی حق غنی سازی شد و نه دربردارنده دیگر امتیازهای هسته ای، فن آوری، اقتصادی و امنیتی بود.³⁵ آقای روحانی، که در نتیجه توافق

³⁰ مصاحبه های گروه بحران، مقامات آمریکایی و اروپایی، نیویورک، 19-25 سپتامبر 2014. برای مطالعه پیشینه مذاکرات 2003-2005 نگاه کنید به:

Crisis Group Middle East Report N°51, *Iran: Is There a Way Out of the Nuclear Impasse?*, 23 February 2006.

³¹ "Joint Plan of Action", IAEA, 24 November 2013.

³² مصاحبه گروه بحران، وین، 19 نوامبر 2014.

³³ از نظر 1+5 این حقیقت که دوره پایانی توافق هنگامی که تحریم ها و محدودیت ها از برنامه غنی سازی برداشته می شوند به نفع ایران است، این که ابتدا توافق بیشتر به نفع غرب باشد را توجیه می کند. مصاحبه های گروه بحران، مقامات آمریکایی و انگلیسی، وین، 19 نوامبر 2014.

³⁴ بقول یک مقام اروپایی: "اینکه ایران با تغییر یک قطعه از اراک یا فردو انتظار حذف تحریم ها را دارد، با توجه به اینکه غنی سازی همچنان ادامه دارد و ایران همچنین قادر به رسیدن به آستانه گریز است، غیر منطقی است." مصاحبه گروه بحران، وین، 19 نوامبر 2014.

³⁵ بریتانیا، فرانسه و آلمان (EU-3) متعهد شده بودند تا در خصوص توافقنامه تجارت و همکاری مذاکره کنند؛ بطور فعالانه از مذاکرات ایران برای الحاق به سازمان جهانی تجارت حمایت نمایند؛ ایران را برای عضویت در گروه متخصصان در باب چرخه سوخت اتمی (گروهی تخصصی که در IAEA به منظور ارزیابی گزینه ها برای دیدگاه های چندجانبه در خصوص چرخه سوخت اتمی وجود دارد) دعوت کنند؛ در خصوص مسائل امنیتی همکاری کنند، و از دستیابی ایران به یک راکتور آب سبک حمایت نمایند. در آن زمان آمریکا این مذاکرات را به علت اصرار بر عدم غنی سازی، از بین برد. نگاه کنید به: "Communication concerning the agreement signed in Paris on 15 November 2004", IAEA, INFCIRC/637, 26 November 2004.

مذکور با انتقادات شدید در کشور مواجه گردید، تمایلی به پذیرش توافقنامه ای که بطور قابل توجهی برنامه غنی سازی ایران را به عقب براند اما منجر به برداشتن تحریم ها نشود، نخواهد داشت.³⁶ انگیزه دیگر آقای روحانی در اصرار بخصوص بر برداشتن تحریم های سازمان ملل، نیاز وی به یک پیروزی سیاسی برای توجیه امتیازهای هسته ای است.³⁷ توصیف آقای روحانی از تاکتیک غرب در دوره گذشته برای ایرانیان در زمان فعلی آشناست:

[پیشنهاد غرب] غیر منطقی و یک طرفه است: من به شما اعتماد ندارم، هر چند که آنچه شما انجام می دهید قانونی است و میتوان بر آن نظارت کرد تا قانونی باقی بماند، اما شما باید به من اطمینان داشته باشید که به تعهد خود عمل می نمایم، تعهدی که الزام قانونی برای انجام آن ندارم و الزام آور هم نیست. این موضوع ساده و البته ناعادلانه است.³⁸

رهبر ایران، آیت الله علی خامنه ای، با عدم اعتماد عمیق خود نسبت به غرب، به نظر میرسد با این رویکرد رئیس جمهورش موافق باشد.³⁹ تلاش آمریکا برای اطمینان دادن در مورد منافع تعلیق تحریم ها تا کنون مقامات ارشد ایران را قانع نکرده است.⁴⁰

شکست رئیس جمهور اوباما در انتخابات میان دوره ای نوامبر 2014، کاهش تحریم ها را با توجه به ترکیب کنگره دشوارتر هم کرد. انتخابات پیش روی ریاست جمهوری آمریکا نیز این موضوع را تشدید می کند. همانطور که ایرانیان در خصوص قدرت رئیس جمهور اوباما یا جایگزین وی در برداشتن قطعی تحریم ها تردید دارند، آمریکایی ها نیز از فسخ فتوای رهبر ایران مبنی بر ممنوعیت تسلیحات هسته ای توسط رهبر بعدی، عدم پایبندی جانشین آقای روحانی بر تعهدات وی، و تغییر موازنه قدرت و بدست گرفتن قدرت توسط منتقدان، بیمناک هستند.⁴¹

این محاسبات سیاسی به اندازه مساله غنی سازی یا موضوعات اقتصادی مهم هستند. درست است که در ظاهر دو طرف به شدت نگران تعداد سانتریفیوژها در توافق نهایی هستند، اما توجیه منطقی برای مواضعشان در این مورد وجود ندارد. ایران در آینده نزدیک نیازی به ظرفیت فعلی غنی سازی خود ندارد؛ غرب هم دلیلی برای نگرانی در

³⁶ مصاحبه های گروه بحران، تحلیلگران ایرانی، تهران، اوت 2014.

یکی از مشاوران رئیس جمهور ایران گفت: "روحانی، به عنوان کسی که یکبار دست خالی رها شده است، نمی تواند توافقی را قبول کند که در آن وعده های تو خالی وجود داشته باشد". مصاحبه تلفنی گروه بحران، تهران، اکتبر 2014. گروه بحران پیش بینی کرده بود که "تجربه روحانی منجر به آن خواهد شد که محتاط تر باشد و به پیشنهادی تمایل داشته باشد که بر شفافیت برنامه به جای عقب برگرداندن آن معطوف باشد."

See Crisis Group Middle East Briefing N°36, *Great Expectations: Iran's New President and the Nuclear Talks*, 13 August 2013.

³⁷ یکی از مقامات سابق ایران توضیح داد: "اگر روحانی بتواند به وضعیت ایران به عنوان کشوری که تحت مجازات تحریم های فصل هفت منشور سازمان ملل قرار دارد پایان دهد، وی با یک تیر دو نشان را زده است: مخالفان داخلی را با یک پیروزی مهم سیاسی به عقب می راند و همچنین مشروعیت تحریم های یکجانبه را از بین می برد". مصاحبه های گروه بحران، استانبول، سپتامبر 2014. یک مقام اتحادیه اروپا گفت: "غیرممکن است که بتوان تصور کرد که ممنوعیت های تسلیحاتی و محدودیت ها در خصوص فن آوری با قابلیت استفاده دوگانه قبل از تأیید سلامت فعالیت ایران از سوی IAEA برداشته شود. این حقیقت به خودی خود هدف روحانی در از بین بردن برجسب فصل هفت منشور را با شکست مواجه می کند". مصاحبه های گروه بحران، بروکسل، 27 اکتبر 2014.

³⁸ Hassan Rouhani, "Iran's nuclear program: The way out", *Time*, 9 May 2006.

یکی از مشاوران روحانی گفت: "توافقی که برنامه غنی سازی ایران را برای مدت طولانی متوقف کند اما در سایه آن تحریم ها محدود نشود، آسیب پذیری روحانی را بیشتر می کند نه آنکه برای او امتیاز محسوب شود. قبول یک توافق بد چیزی است که مخالفان داخلی 2014 روحانی آرزوی آنرا دارند". مصاحبه های گروه بحران، استانبول، سپتامبر.

³⁹ یک مقام ارشد ایرانی گفت: "هیچ تفاوتی بین وزیر امور خارجه محمد جواد ظریف، رئیس جمهور روحانی و رهبری وجود ندارد. هر کسی که غیر از این فکر می کند، در درک روند تصمیم گیری در ایران دچار اشتباه شده". مصاحبه های گروه بحران، وین، 25 نوامبر 2014. آیت الله خامنه ای با مذاکرات مخالفت نکرده است اما مکرراً پدیده خود را در خصوص امکان موفقیت آنها اعلام نموده.

"Iran's Supreme Leader backs further nuclear talks", *The New York Times*, 27 November 2014

وی در ماه آگوست اعلام کرد: "ارتباط در سطح بالا با آمریکا نه تنها هیچ منفعتی نداشته است بلکه لحن آمریکایی ها خشن تر و توهین آمیز تر نیز شده است و آنها تقاضاهای بیشتری را در مذاکرات مطرح نموده اند. بطور کلی این موضوع روشن شد که برخلاف نظر برخی از افراد، مذاکرات هیچ کمکی نخواهد کرد". *Khamenei.ir*, 13 August 2014.

⁴⁰ یک مقام آمریکایی گفته است: "تعلیق تحریم ها برای ایران سود مناسبی به همراه خواهد داشت. درست است که حالت ذهنی نسبت به ایران از بین نخواهد رفت اما در دنیای واقعی، با تعلیق تحریم ها و امضای قراردادها، دروازه ها به سوی ایران باز خواهد شد". مصاحبه تلفنی گروه بحران، واشنگتن، 22 نوامبر 2014.

به نظر میرسد نامه رئیس جمهور اوباما به آیت الله خامنه ای در ماه اکتبر به منظور ارائه تضمین مجدد در این خصوص بوده است. "Obama wrote secret letter to Iran's Khamenei about fighting Islamic State", *The Wall Street Journal*, 6 November 2014.

⁴¹ مصاحبه های گروه بحران، مقامات آمریکایی و ایرانی، وین، فوریه-نوامبر 2014.

خصوص آستانه گریز ایران در تاسیسات علنی و تحت تدابیر شدید نظارتی با تعداد محدود سانتیفریوژهای ناکارآمد نسل اول، ندارد.

در خصوص بازگشت پذیری تحریم ها هم اغراق شده است: اساساً همه موضوع های تحت مذاکره، قابلیت بازگشت به حالت قبل را دارند، اگر چه زمان بر خواهند بود. کنگره آمریکا می تواند تحریم های برداشته شده را مجدداً وضع کند یا تحریم های جدیدی را اعمال کند؛ از آن سو با توجه به شدت بازرسی ها، مخفی کاری در تاسیسات سری در بردارنده ریسک بالایی برای ایران خواهد بود و اگر ایران چنین خطایی انجام دهد و یا توافق نهایی را زیر پا بگذارد، وفاق جهانی که موجب اعمال تحریم ها شد براحتی احیا خواهد شد. بعلاوه، یک حرکت هدفمند به سوی سلاح اتمی در هر صورت قابل بازدارنی از طریق وضع تحریم نیست. همچنین دانش فنی ایران در زمینه هسته ای این امکان را به ایران می دهد تا در هر زمانی برنامه هسته ای خود را از سر بگیرد. آنچه واقعاً مطرح است، درجه و سرعت بازگشت پذیری اقدامات و برداشت منتقدان در واشنگتن و تهران از آن است.

گروه بحران در گذشته برای حل این مشکلات، یک شیوه گام به گام را پیشنهاد نمود که در آن هر دو طرف بخشی از منافع خود را در هر گام تأمین می کنند به گونه ای که بتوانند آنرا به افکار عمومی کشور خود ارائه دهند.⁴² در حالت ایده آل، مراحل مذکور بر اساس معیارهای استاندارد و بی طرفانه طراحی خواهند شد. گزینه اصلی برای تعیین چنین معیارهایی کار آژانس بین المللی انرژی اتمی است، خصوصاً در مورد حل مسائل باقی مانده در مورد ابعاد نظامی احتمالی (PMD) برنامه هسته ای و آنچه آژانس از آن بعنوان "نتیجه گیری های گسترده" یاد می کند که در واقع تأیید این است که تمامی مواد و فعالیتهای هسته ای در ایران در مصارف غیرنظامی هستند.⁴³

اشکال این معیار این است که ایران نسبت به آژانس بی اعتماد است و این نهاد را شدیداً تحت تأثیر مخالفان خود میدانند؛ ایران اعتقاد دارد با توجه به اینکه هیچ ضابطه دقیقی برای حل جنبه احتمالی نظامی و یا نتیجه گیری های کلی وجود ندارد و تعیین تکلیف هر دو این موضوعات در اختیار آژانس هستند، ممکن است که این نهاد در نهایت به عنوان ابزار دست غرب برای اعمال محدودیت بر ایران عمل کند.⁴⁴ گزینه دیگر جاسازی مکانیسم های بازگشت سریع در قوانین لغو تحریم ها است که منجر به اعمال خودکار تحریم ها در صورت نقض قرارداد از سوی ایران می شود.⁴⁵ اما این راهکار نیز یک مشکل عمده دارد: اینکه چه کسی و چگونه می توان مصداق نقض را تعیین نمود.

IV. طوفان پیش رو

ممکن است اینگونه به نظر آید که با تمدید مذاکرات، وضعیت فعلی برای حداقل هفت ماه دیگر پایدار خواهد ماند و به هر دو طرف این فرصت را خواهد داد که از درس هایی که آموخته اند در اصلاح مسیر خود استفاده کنند. از نگاه تمام بازیگران اصلی درگیر در مذاکرات، وضعیت فعلی بی نقص نیست اما به جایگزین آن یعنی شکست مذاکرات، ترجیح دارد. برای گروه 1+5 بخش های کلیدی برنامه هسته ای ایران متوقف شده و تنش های منطقه ای کاهش یافته است.⁴⁶ برای ایران، با آنکه منافع اقتصادی برنامه اقدام مشترک محدود بوده، اما این وقفه در اعمال تحریم ها بر افزایش دائم آنها ترجیح دارد. حتی افراطی ترین منتقد مذاکرات یعنی اسرائیل، تمدید مذاکرات را بر عجله برای رسیدن به یک

⁴²See Crisis Group Report, *Solving the Nuclear Rubik's Cube*, op. cit, and Crisis Group Briefing N°40, *Iran and the P5+1: Getting to "Yes"*, 27 August 2014.

⁴³ نتیجه گیری های گسترده (broader conclusion) در ادبیات آژانس به معنای درست (یعنی عدم انحراف فعالیتهای هسته ای از فعالیتهای اعلام شده) و کامل بودن (به معنای نبود فعالیتهای اعلام نشده هسته ای) است. نگاه کنید به:

Paragraph 2 of INFCIRC/153 (Corr.) and Article 2 of Iran's Safeguards Agreement.

⁴⁴ یک مقام ارشد ایرانی گفته است: "اگر از مدیر کل IAEA بپرسید که چه میزان طول می کشد تا به نتیجه گیری های گسترده تر برسد، وی پاسخ خواهد داد: به میزان همکاری کشور و یافته های ما بستگی دارد. در برخی موارد کمتر از 5 سال و در برخی موارد بیش از 10 سال طول می کشد. ما نمیتوانیم قبول کنیم که برداشتن تحریم ها وابسته به چنین معیارهای مبهمی باشد." مصاحبه گروه بحران، وین، 25 نوامبر 2014. ایران اعتقاد دارد که تجربه اخیرش با IAEA توجیه کننده این نگرانی ها است. در حالی که ایران برای حل 16 مساله از 18 مساله، از جمله آزمایشهای مربوط به چاشنی های انفجاری دارای استفاده دوگانه، بر اساس چارچوب کاری سال 2013 برای توافقنامه همکاری با آژانس همکاری کرد، آژانس هیچ یک از این مسائل را محتومه اعلام ننمود. در نتیجه ایران از پاسخ دادن به دو سوال باقیمانده در خصوص آزمایشات بزرگ انفجاری و مطالعات در خصوص انتقال نوترون، قبل از مهلت 25 اگوست خودداری کرد. و از آن زمان تا کنون از پیشنهاد هر اقدام جدیدی خودداری کرده است. نگاه کنید به:

"Iran still stalling as nuclear deadline looms: U.N. agency", Reuters, 21 November 2014.

⁴⁵ در چنین سناریویی، سازمان ملل در آن زمان تحریمهایش را با تصویب یک قطعنامه سالانه بر میدارد. این راهکار نیازی به رای گیری برای اعمال مجدد تحریم ها را ندارد.

⁴⁶ مصاحبه های گروه بحران، مقامات آمریکایی و اروپایی، وین، بروکسل، اکتبر - نوامبر 2014.

توافق بد ترجیح داده و آنرا علنا اعلام کرده است.⁴⁷ اما واقعیت این است که وضعیت فعلی چندان پایدار نیست، زیرا فشارها در واشنگتن و تهران در حال افزایش هستند و منطقه در آتش بی ثباتی و خشونت می سوزد.

مهمترین چالش، کنگره آمریکا است.⁴⁸ در حالی که کاخ سفید ممکن است بتواند کنگره فعلی را که به روزهای پایانی خود نزدیک می شود از اعمال تحریم های جدید باز دارد، با آمدن کنگره جدید که تحت اختیار جمهوری خواهان است، که سناتورهای آن اعتقاد دارند ایران تنها تحت فشار مصالحه خواهد نمود، در انجام این کار با مشکل بیشتری رو به رو خواهد بود.⁴⁹ حداقل آن است که کنگره تلاش خواهد نمود تا با وجود احتمال وتوی ریاست جمهوری، تحریم تعلیقی را تصویب نماید تا در صورت نرسیدن به توافق در پایان مهلت با عدم اجرای تعهدات از سوی ایران به اجرا گذاشته شود.⁵⁰ اگرچه چنین اقدامی از نظر فنی نقض برنامه اقدام مشترک نیست اما ممکن است موجب واکنش شدید سیاسی در تهران شود و جو مذاکرات را مسموم کند.⁵¹ تحریم های یکجانبه از سوی آمریکا، خصوصا اگر از طرف متحدانش نابجا انگاشته شود، می تواند وحدت 1+5 را تضعیف کند و انگیزه اعمال تحریم ها را از بین ببرد.

در نبود چنین رویدادهایی، به نظر می رسد که اوضاع سیاسی در تهران مساعد تر است.⁵² علیرغم وجود برخی صدای مخالف و افراطی،⁵³ نخبگان سیاسی ایران با انتظارات بیشتری عمل می کنند. در حالی که آنها در تحلیل خصوصیات یک توافق خوب اختلاف نظر دارند، و در حالی که بسیاری از مخالفان روحانی از شکست وی خرسند خواهند شد، وفاق گسترده ای در تهران وجود دارد که در صورت شکست مذاکرات، بهترین گزینه ایران حصول اطمینان از منتسب شدن علت شکست مذاکرات به طرف مقابل⁵⁴ و جلوه دادن غرب و عدم انعطافش به عنوان مسبب شکست خواهد بود.⁵⁵ بسیاری از سیاستمداران ایرانی امید دارند که این طرح، که در نتیجه انتخابات کنگره و روی کار آمدن یک کنگره تندرو بخت موفقیتش بیشتر هم شده است، به از هم پاشیدن تحریم ها کمک کند.⁵⁶

⁴⁷ مصاحبه گروه بحران، مقام اسرائیلی، اورشلیم، 22 اکتبر 2014.

⁴⁸ نخست وزیر بنیامین نتانیاهو گفت: "توافق درستی که به آن نیاز است آن است که توانایی ایران برای ساخت بمب اتمی را برچیند. از آنجا که این نتیجه در دسترس نیست، تمدید بهتر است، بسیار بهتر است." "Israel greets extension of Iran nuclear talks with relief", *The Washington Post*, 24 November 2014.

⁴⁹ از 18 بیانیه ای که سناتورهای آمریکایی از 24 نوامبر صادر کرده اند، 10 مورد آن (هشت جمهوریخواه و دو دموکرات) علیه و 8 مورد (هشت دموکرات) موافق تمدید مذاکرات بوده است. سناتور مازک کرک، جمهوریخواه و حامی تحریم ها، گفت: "تنها چیزی که ایرانیان نداشتند زمان بود و حالا 219 روز فرصت دارند".

"Race to sign Iran nuclear deal before Republican takeover of Congress", *The Guardian*, 25 November 2014.

⁴⁹ از ماه ژانویه، هیات رئیسه دموکرات قادر نخواهد بود که در دستور قرار گرفتن طرح تحریم را متوقف کند، در حالی که جمهوری خواهان برای بدست آوردن اکثریت غیر قابل وتو در سنا، تنها باید حمایت 12 سناتور دموکرات را بدست آورند.

"New Iran sanctions supporters seek veto-proof bloc", *Associated Press*, 4 December 2014.

⁵⁰ مصاحبه های تلفنی گروه بحران، مقامات سابق آمریکایی، 22-27 نوامبر 2014. یک کارشناس آمریکایی اعلام کرد: "احتمال تصویب یک تحریم تعلیقی توسط کنگره اندکی بیش از پنجاه در صد است اما احتمالا رئیس جمهور آن را وتو خواهد نمود. جمهوریخواهان تعداد کافی رای برای غلبه بر وتوی رئیس جمهور را ندارند (67 رای در سنا) و دموکراتها نیز بعید است که در دوره کمپین انتخاباتی چنین اقدامی را علیه رئیس جمهور هم حزبی خود بکنند. اما اگر تا 1 مارس توافقی حاصل نشود ممکن است این وضعیت تغییر کند. مشکل این است که بعد از آن زمان تمرکز آمریکا متوجه مذاکره با کنگره خواهد شد نه با ایران". مصاحبه ایمیلی گروه بحران، 30 نوامبر 2014.

⁵¹ یک مقام سابق ایرانی گفته است: "تحریم تعلیقی مصداق مذاکره هنگامی یک تفنگ روی شقیقه شما قرار دارد، است." مصاحبه تلفنی گروه بحران، تهران، 26 نوامبر 2014.

⁵² منتقدان مذاکرات در ایران به علت حمایت رهبری از تمدید مذاکرات، عقب رانده شدند.

"Iran's Supreme Leader backs further nuclear talks", op. cit.

⁵³ روزنامه های تندرویی همچون وطن امروز و کیهان، تمدید مذاکرات را به عنوان تمدید تحریم ها و تأیید مجدد بی فایده بودن مذاکرات توصیف کرده اند. "Tehran reacts to Iran nuclear deal", *The Guardian*, 25 November 2014.

⁵⁴ یک مقام ارشد ایرانی گفت: "ممکن است ما موفق نشویم که شکست مذاکرات را به طرف مقابل منتسب کنیم زیرا این دنیا، دنیای عادلانه ای نیست. اما هنگامی که دنیا ببیند که ما واقعا تلاش کردیم اما به علت سختگیری و عدم انعطاف طرف مقابل موفق نشدیم، شرایط بسیار متفاوت خواهد بود". مصاحبه های گروه بحران، نیویورک، سپتامبر 2014. بر اساس گفته های یکی از مقامات سازمان ملل، ظریف به دبیرکل سازمان ملل اطلاع داده است که می خواهد پیشنهاد معقول و مصالحه جویانه ایران به 1+5 را در روز بعد از شکست مذاکرات به او در یک نامه عمومی افشا کند. مصاحبه های گروه بحران، نیویورک، 22 سپتامبر 2014.

⁵⁵ "Khamenei adviser calls for end to criticism of nuclear talks", *Radio Free Europe/Radio Liberty*, 1 December 2014. روحانی گفته است: "مذاکرات هسته ای غیرقابل بازگشت است و ما هرگز به شرایط قبل از مذاکرات باز نخواهیم آمد." آیت الله خامنه ای، به دلایلی متفاوت، دیدگاه مشابهی دارد: "این تجربه بصیرت ملت ما را president.ir, 13 October 2014 گشت". افزایش خواهد داد. در سالهای 2003 تا 2004 جمهوری اسلامی در مذاکرات با اروپایی ها پذیرفت که غنی سازی را معلق کند. نتیجتا ما دو سال را از دست دادیم؛ اما این به نفع ما شد. چرا؟ چون حتی با تعلیق، امیدی به همکاری با شرکت ها غربی وجود ندارد.... مشخص شد

این بدان معنا نیست که شکست در مذاکرات برای ایران آسان خواهد بود. کاهش قیمت جهانی نفت موجب تحمیل فشار زیادی بر بودجه دولت شده است و اهداف اقتصادی دولت آقای روحانی را از دسترس دورتر نموده است.⁵⁷ به نظر میرسد دولت قادر به اداره شرایط تا هفت ماه آینده خواهد بود، اما هزینه حفظ شرایط موجود با گذشت زمان افزایش می یابد.⁵⁸

V. راه پیش رو

برنامه اقدام مشترک نوامبر 2013 یک موفقیت برجسته دیپلماتیک بود. اجرای کامل و موفق آن، بحرانی که ایران و غرب را تا مرز رویارویی نظامی پیش برده بود متوقف ساخت؛ تنش های منطقه ای را کاهش داد و منفعت راهکارهای دیپلماتیک (هر چند که توافق محدود باشد) را آشکار ساخت.⁵⁹ تمدید این توافق کم ضررترین گزینه موجود بود، اما این راهکار عمر کوتاهی دارد. بدون پیشرفت ملموس، حتی اگر مذاکرات تا 1 جولای بدون تنش ادامه یابد، تمدید مجدد آن به اعتبار طرفین لطمه خواهد زد و شانس موفقیت آنها را بشدت کاهش خواهد داد. بازگشت به دور باطل افزایش تحریم در برابر افزایش سانتریفیوژها می تواند آغازگر یک بحران غیر قابل کنترل باشد که نهایتاً به درگیری نظامی منجر گردد. ادامه مذاکرات همراه با افزایش فشار، که برخی از آن حمایت می کنند، کم خطرتر نخواهد بود؛ زیرا اعمال فشار عملی است با نتایج نامعلوم و در نتیجه کنترل عواقب آن دشوار خواهد بود.⁶⁰ عواقب دیپلماسی نیز قابل پیش بینی نیستند، اما راه دیگری برای رسیدن به یک توافق پایدار وجود ندارد.

طرفین باید تلاش کنند تا در کوتاه ترین زمان ممکن، حداقل بر سر چهارچوب یک توافق موافقت کنند. این روند باید مبتنی بر ملاحظات متعددی باشد.

ایران و آمریکا باید فوراً یک کانال مستقیم و محرمانه را برای یافتن راه حلی که بر اساس محدودیت های سیاسی و منافع اساسی طرفین تنظیم شده باشد را مجدداً راه اندازی کنند. بطور همزمان، اعضای اروپایی 1+5 باید برای کاهش نگرانی های کنگره آمریکا، اسرائیل و کشورهای عربی، از طریق تشریح محاسن توافق و افزایش همکاری های امنیتی و راهبردی، تلاش کنند.⁶¹

که عقب نشینی، تعلیق غنی سازی، تاخیر و تعطیل نمودن تاسیسات این مساله را حل نخواهد کرد، زیرا که طرف مقابل اهداف نهایی دیگری دارد".

Khamenei.ir, 4 November 2013.

⁵⁶ مذاکره کننده ارشد هسته ای ایران گفته است: "من کاملاً مطمئنم که حتی اگر دو طرف تا 24 نوامبر به توافق نرسند و حتی اگر شرایط به قبل از توافق ژنو، یعنی شروع مجدد غنی سازی 20 درصدی در ایران و تمدید و تشدید تحریم های معلق شده علیه ایران، برگردد، وضعیت ایران همانند سابق نخواهد بود. در این سالها یک چارچوب تحریم و یک حالت ذهنی علیه ما ایجاد شده است. این دو بطور موازی حرکت و یکدیگر را تقویت میکنند... در شش ماه اخیر دنیا مشاهده کرد که ایران با جدیت بر سر میز مذاکرات حاضر شد و هم IAEA و هم آمریکا تایید کردند که ایران به تعهدات خود عمل نموده است. بنابراین، جو علیه ایران تغییر کرده است و تحریم ها بشدت آسیب دیده اند". مصاحبه با عباس عراقچی، اعتماد، 9 اوت 2014.

⁵⁷"Iran says lower oil prices a new tactic to undermine its economy", Reuters, 21 October 2014. اطلاعات بانک مرکزی ایران نمایانگر آن است که بعد از دو سال رشد منفی، اقتصاد در سه ماهه اول تقویم سال جاری رشد 4.6 درصدی داشته است. "Iran economy attains positive growth after two years", Press TV, 25 September 2014. صندوق بین المللی پول پیش بینی کرده است که اقتصاد 400 میلیارد دلاری ایران امسال با رشد 1.5 درصدی مواجه خواهد بود. "Islamic Republic of Iran, Selected Issues Paper," International Monetary Fund - Country Report No. 14/94, April 2014.

⁵⁸ یک اقتصاددان سرشناس ایرانی گفت: "تمدید مذاکرات بهبود اساسی اقتصاد را به تاخیر انداخت اما با تحریمهای موجود نیز رشد 2 درصدی قابل دستیابی است. ارزش پول ایران ممکن است کمتر شود زیرا تورم ایران نسبت به بقیه جهان 15 در صد بیشتر است و کاهش قیمت نفت ایران را تحت فشار قرار خواهد داد. اما هیچ یک از این موارد به نظر نمی رسد که موجب ایجاد شرایط بحرانی شود". مصاحبه ایمیلی گروه بحران، جواد صالحی اصفهانی، استاد اقتصاد دانشگاه ویرجینیا تک، 30 نوامبر 2014.

⁵⁹Kelsey Davenport, "Implementation of the Joint Plan of Action at a glance", Arms Control Association, December 2014.

⁶⁰ یک مقام ارشد ایرانی گفته است: "دولت قبلی ایران اعمال فشار بر ایران را برای غرب بدون هزینه کرده بود. آیا این برای ما منطقیست که به آن وضعیت بازگردیم و اجازه دهیم که ایالات متحده صادرات نفت ما را به صفر برساند؟ یا اینکه باید به سوی گزینه های پرخطر تر و مقابله با آمریکا بپردازیم؟ با وجود تمام خطرات، گزینه اخیر تنها راه حل معقول برای ماست". مصاحبه گروه بحران، وین، 19 نوامبر 2014.

"Netanyahu calls for increased pressure on Iran to abandon nuclear ambitions", Associated Press, 7 December 2014.

⁶¹ مصاحبه های گروه بحران، مقامات ارشد سابق اروپای، بروکسل، 23 اکتبر 2014.

تمرکز اولیه باید بر توافق بر اصول اساسی ای باشد که بر مبنای آنها بتوان یک توافق جامع اقدام مشترک را پیش نویس و تهیه نمود. توافق سیاسی باید قبل از آنکه مذاکره کنندگان توجه خود را معطوف به ضمانت مفصل و برنامه اجرای توافق نمایند، حاصل شود. این دیدگاه عاری از ریسک نیست: یک توافق سریع سیاسی دستاوردی است که می تواند انتقادها را از کاهش دهد، اما همچنین می تواند موجب تحریک منتقدان به اصرار بر اصلاح توافق پیش از نهایی شدن آن شود. بنابراین طرفین باید در پیام رسانی عمومی خود احتیاط کنند: این پیام باید به اندازه کافی مثبت باشد که موجب حفظ این دستاورد گردد، اما به اندازه کافی محافظه کارانه باشد تا از واکنشهای شدید نیز جلوگیری کند.

کنگره آمریکا باید از تصویب تحریم های جدید، که می تواند مذاکرات را از ریل خارج کند و به وحدت 1+5 لطمه بزند، خودداری کند. در عوض دولت اوپاما و کنگره می توانند مشترکاً بر روی لایحه ای کار کنند که در صورت عدم توافق تا 1 جولای، و نه قبل از آن، مطرح شود. درس اصلی این تجربه را باید آموخت و در آینده باید از اعمال تحریم هایی که انعطاف ناپذیر هستند اجتناب کرد. تحریم به عنوان یک ابزار دیپلماسی تنها زمانی سودمند است که از آن بتوان به عنوان یک مهره مذاکراتی استفاده کرد نه اینکه راه مذاکرات را سد کند.

طرفین، ضمن حفظ منافع و اصول بنیادین خود، باید انعطاف بیشتری در مذاکرات نشان دهند. با توجه به محدودیتهای داخلی، آمریکا توافقی را که متضمن ظرفیت نسبتاً زیاد غنی سازی و آستانه گریز کوتاه برای ایران باشد قبول نخواهد کرد. ایران نیز توافقی را که بر برنامه غنی سازی اش سقف ثابت انعطاف ناپذیری بگذارد قبول نخواهد نمود. یک مصالحه متناسب، عقب انداختن برنامه غنی سازی صنعتی ایران برای یک دهه یا بیشتر در مقابل تضمین تامین سوخت و انعطاف 1+5 در خصوص رشد معنادار کیفی و/یا کمی غنی سازی در مراحل بعدی توافق، خواهد بود.⁶² چنین توافقی باید برای ایران قابل قبول باشد چرا که با توجه به تاخیرهایی که تا امروز برنامه هسته ای با آن مواجه شده، یک تاخیر دیگر معادلات را چندان تغییر نخواهد داد و باید قابل تحمل باشد.⁶³ بهمین شکل، مدت کوتاه تر آستانه گریز در دوره های پایانی توافق نیز باید برای آمریکا و متحدانش قابل قبول باشد، زیرا برنامه ایران تنها تحت روند کنترل شده و تحت بازرسی های شدید و پس از سالها اعتماد سازی و همکاری با آژانس بین المللی انرژی اتمی، رشد خواهد کرد.⁶⁴

ایران و 1+5 باید بر یک نقشه راه، که در بردارنده سه مرحله با زمان مشخص برای برداشتن تحریم ها است، توافق کنند. مدت زمان هر مرحله باید از طریق میانگین مدتی که طول میکشد تا آژانس بین المللی انرژی اتمی دو مساله PMD (که معمولاً دو تا سه سال طول میکشد)، و دستیابی به نتیجه گیری های گسترده تر (که معمولاً پنج تا هفت سال طول میکشد) را بسنجد تعیین گردد.⁶⁵ چنین پنجره های زمانی ثابتی می توانند طرفین را وادار کنند تا پیشرفت خوبی در جهت انجام تعهدات شان به عمل آورند و یا شاهد از بین رفتن توافق و آغاز مجدد بحران باشند. از همه مهمتر، ایران می تواند، با فرض انجام تعهدات خود، بر روند کاهش منظم و قابل پیش بینی تحریم ها حساب باز کند. تعیین دوره دقیق هر مرحله باعث می شود تا حتی آژانس به دنبال کش دادن بازرسی های خود – آنطور که ایران نگران یک روند بی پایان است- نباشد. این موضوع همچنین منجر به حصول اطمینان 1+5 از پیشرفت منظم و قابل راستی آزمایی در اجرا توافق خواهد شد. انتقادها در این خصوص که تحمیل چنین برنامه زمانی استقلال آژانس را زیر سوال خواهد برد، به این صورت پاسخ داده خواهد شد که تعیین این دوره ها زمانی در مشورت با خود آژانس صورت خواهد گرفت.

همانطور که گروه بحران قبلاً پیشنهاد داده بود، در مرحله اول از توافق، همچنان که ایران برنامه هسته ای خود محدود می کند، اغلب تحریم های مربوط به موضوع اتمی معلق خواهند شد. تعیین دوره زمانی تعلیق تحریم با توجه به معیارهای ذکر شده، به شرکتهای این امکان را خواهد داد که برای سرمایه گذاری شان برنامه ریزی دقیقی بکنند و ریسک آن از پیش برایشان مشخص باشد. مرحله دوم باید در بردارنده حذف برخی تحریم ها باشد؛ سایر تحریم ها باید در پایان آخرین مرحله (5 الی 10 سال بعد از تکمیل مرحله دوم) حذف شوند، دوره ای که متقارن با مدت زمان لازم

⁶² "Europeans work Congress on Iran", *Al Monitor*, 14 November 2014

⁶³ برای پیشنهاد های عملی در خصوص چگونگی رسیدن به این اهداف، نگاه کنید به:

Crisis Group Report, *Solving the Nuclear Rubik's Cube*, and Briefing, *Getting to "Yes"*, both op. cit.

⁶⁴ ناصر هادیان، استاد علوم سیاسی در دانشگاه تهران، گفت: "اگر تعادل با توجه به رفع تحریم ها و سایر عوامل صحیح باشد، تحمل 5 یا 10 سال دیگر برای ملتی که هزاران سال تاریخ دارد سخت نخواهد بود" مصاحبه های تلفنی گروه بحران، تهران، 3 دسامبر 2014.

⁶⁵ ایران در تمام طول مدت دولت اوپاما ظرفیت فرضی برای آستانه گریز شش ماهه را دارا بود، و این ظرفیت را با بازرسی های کمتری نسبت به آنچه در یک توافق احتمالی پیش بینی خواهد شد، وجود داشته. گروه بحران پیشنهاد داده بود که به منظور اطمینان بیشتر از عدم امکان آستانه گریز سریع یا برنامه مخفی هسته ای، تمام مراحل اساسی تولید سانتریفیوژها تحت نظارت قرار گیرند. ر.ک.

Crisis Group Report, *Getting to "Yes"*, op. cit.

⁶⁵ این تخمین ها بر اساس نظر مقامات IAEA ارائه شده است. مصاحبه های گروه بحران، وین، آوریل 2014.

برای ساخت یک نیروگاه آب سبک جدید و دستیابی به فن آوری به روز تولید سوخت از طریق همکاری صلح آمیز بین طرفین خواهد بود.⁶⁶ با توجه به ساز و کار شدید بازرسی هر نقضی به سرعت شناسایی خواهد شد و با عکس العملی فوری و قاطع پاسخ داده خواهد شد.

به دنبال امضای توافق جامع اقدام مشترک، شورای امنیت باید با صدور قطعنامه ای الزام آور آن را توشیح کند. این قطعنامه، علاوه بر اعاده حیثیت از ایران، باید برخی از تحریم های سازمان ملل را لغو کند و برخی دیگر را معلق و شبنه و زمان لغو آنها را در مراحل بعد مشخص کند.⁶⁷ اگر قرار است کل تحریم های سازمان ملل به صورت دوره ای معلق شوند تا سالانه بر اساس اجرای تعهدات ایران در مورد ادامه تعلیق یا احیای آنها تصمیم گرفته شود، باید اژانس بین المللی انرژی اتمی یا یک کمیته مستقل (همانطور که گروه بحران قبلا پیشنهاد داده بود) مسئولیت قضاوت در این مورد را بعده بگیرد.⁶⁸

برای حفظ یک توافق بالقوه، هر دو طرف باید مفاد و ماهیت توافق را به صورت واضح به مردم خود و متحدانشان، خصوصا در مقایسه با گزینه های جایگزین، شرح دهند. تمام طرفین نیاز دارند تا هنگام عرضه توافقنامه در کشورشان، مراقب باشند تا، با ادعای پیروزی مطلق و توهین به حریف، افراد تندرو در کشورهای طرف مقابل را تحریک نکنند. متخصصان روابط عمومی در هر دو طرف می توانند پیام ها را هماهنگ کنند یا حداقل پیام خود را با توجه به حساسیتهای طرف مقابل تنظیم کنند.

هر دو طرف برای رسیدن به این مرحله زحمت بسیاری کشته اند، اما نیاز به انعطاف بیشتری برای رسیدن به توافق نهایی دارند. دلیلی برای خوشبینی بیش از حد وجود ندارد، اما دلیلی نیز وجود ندارد که به آینده مذاکرات بدبین باشیم، آن هم زمانی که طرفین به سازنده ترین دور گفتگو های خود را پشت سر نهاده اند. با صبر، پشتکار، خلاقیت و اراده کافی، توافق در دسترس است.

استانبول/ وین/ بروکسل، 10 دسامبر 2014

⁶⁶ رئیس سازمان انرژی اتمی ایران گفته است که ساخت راکتور برای نیروگاه 360 مگاواتی که ایران تصمیم دارد در دارخوین بسازد، در صورتی که همه چیز به خوبی پیش رود، ممکن است 10 تا 15 سال طول بکشد. نگاه کنید به: "صالحی خبر داد نصب 1000 ماشین سانتریفیوژ نسل دوم" ایسنا، 9 دی 1393.

⁶⁷ همانطور که گروه بحران قبلا پیشنهاد داده بود "شورای امنیت باید به طور همزمان سازمانهای رسمی ایران که در برنامه اتمی دخیل هستند (بطور مثال سازمان انرژی اتمی ایران) و همچنین بانک های ایران را از لیست تحریم ها خارج کند. اعلام IAEA مبنی بر آنکه ایران هیچ ماده یا برنامه اعلام نشده هسته ای ندارد و برنامه های اعلام شده نیز صرفا در جهت مصارف غیر نظامی هستند باید برای شورای امنیت به منظور ایجاد اطمینان بین المللی به ماهیت صرفا صلح آمیز برنامه هسته ای ایران، کافی باشد".

⁶⁸ See Crisis Group Report, *Solving the Nuclear Rubik's Cube*, op. cit., p. 32.

اجرای تعهدات برنامه اقدام مشترک توسط ایران از سوی اژانس بین المللی انرژی اتمی مورد نظارت قرار گرفت. برای دیدن آخرین گزارش، ر.ک: "Status of Iran's Nuclear Program in relation to the Joint Plan of Action", report by director general, GOV/INF/2014/26, 24 November 2014.